

УДК 725

Костюк О. О.*кандидат архітектури, старший викладач
кафедри дизайну архітектурного середовища**Київського національного університету будівництва та архітектури**elen_ar@ukr.net,**orcid.org/0000-0001-6719-4979*

КУЛЬТУРНО-ПРОСВІТНИЦЬКА ДІЯЛЬНІСТЬ ПРОМИСЛОВИХ ПІДПРИЄМСТВ

Анотація: в статті розглянуто роль культурно-просвітницької діяльності промислових підприємств для України. Проаналізований досвід формування культурно-просвітницьких центрів в країнах Європи.

Ключові слова: культурно-просвітницький центр, архітектура, промислові підприємства, екологія, місто, людина.

Постановка проблеми. Архітектура промислових будівель – це не лише просторове середовище для організації і виконання виробничих процесів, яке ілюструє процес розвитку технологій, механізмів і інновацій в цілому, а й місце, де людина може долучитися до культури виробництва з багатьма складовими науково-технічного характеру в соціокультурному контексті нагальних проблем «людина – оточуюче середовище».

Аналіз робіт вітчизняних науковців дає підстави констатувати, що інформація стосовно сучасної культурно-просвітницької діяльності промислових підприємств носить фрагментарний та несистематичний характер, і потребує подальшого дослідження і наукової розробки.

На сьогоднішній час в Україні промислові підприємства в більшості випадків не відповідають вимогам екологічності та гуманізації праці, потребують всебічної модернізації інженерної інфраструктури, а також пошуку нових підходів до формування об'ємно-просторового рішення будівель та благоустрою території зі збереженням природних ресурсів, а особливо – переосмислення ролі підприємства в економічному та загально громадському значенні [1, 2].

Натомість, сучасні зарубіжні промислові підприємства ставлять перед собою задачу раціонального використання природних ресурсів (економії сировини і енергетичних ресурсів) та запобіганню забруднення навколишнього середовища. Наприклад, при реконструкції сміттєпереробного підприємства Шпіттелау в м. Відень, були враховані питання безпеки життя птахів,

екологічність викидів та їх безпечність для людського організму, оскільки територія заводу знаходиться в щільній міській забудові [5].

В цілях формування екологічної культури в суспільстві актуальним стало утворення на базах провідних підприємств науково-дослідних центрів – культурно-просвітницьких центрів (далі КПЦ), метою яких є – просвітницька діяльність шляхом розповсюдження знань про екологічну безпеку та стан оточуючого середовища; розробка нових природоохоронних програм, що забезпечують раціональне та ефективне використання природних ресурсів; інформування про способи використання нетрадиційних видів енергії – сонячної, вітрової, геотермальної тощо [1, 3, 4, 5].

На жаль, доступ громадськості до багатьох промислових підприємств України повністю закритий. Серед небагатьох підприємств, в яких виражена екскурсійно-пізнавальна складова з відкритим доступом громадськості на належному рівні, можна назвати кондитерську корпорацію «Рошен» та іноземне підприємство «Кока-Кола Беверіджиз Україна».

Слід зазначити, що особливо актуальним є доступ науковців до вивчення питань екології та гуманізації праці на промислових підприємствах, зокрема архітекторів та технологів. Така можливість безперечно приведе до покращення умов праці робітників під час виробничих процесів, ознайомить людей з нагальними питаннями і проблемами оточуючого середовища, дозволить взнати можливі шляхи вдосконалення виробничих процесів.

Виклад основного матеріалу. На основі вище викладеного матеріалу, доречним буде розглянути існуючий досвід організації культурно-просвітницької діяльності відомих промислових підприємств країн Європи. В 1938 році було відрите перше промислове підприємство і штаб-квартира «народної автомобільної марки Volkswagen у м. Вольфсбург (Німеччина), спеціально побудоване для його працівників. В 2000 році був представлений громадськості комплекс «Autostadt Volkswagen Wolfsburg» – автономний культурно-просвітницький центр для відвідувачів, який являє собою справжнє місто в місті протяжністю понад 5 км і площею 25 га, який відокремлений від виробництва штучним каналом. Даний комплекс відноситься до однієї з найпопулярніших туристичних визначних пам'яток Німеччини, являється комунікаційною платформою концерну Volkswagen, окремих його брендів і покупців, є своєрідним «технопарком» для дітей та дорослих (рис.1.а).

У культурно-просвітницькому центрі «Autostadt Volkswagen Wolfsburg» представлена функція *тимчасового проживання* у вигляді готельного комплексу для покупців, функція *зберігання* (вертикальне паркування автомобілів); функція *рекламування продукції* (прототипи та нові моделі автомобіля, які продемонстровані у 7 виставкових залах); *освітньо-*

просвітницька функція надає можливість доторкнись до історії виникнення автомобіля в музеї Zeithaus, дослідити механізм роботи автомобіля в інтерактивних просторах, автошколі, майстер-класах та семінарах, крім того доступна екскурсія безпосередньо на підприємство, в 40% роботизований цех N54, в якому проводиться складання автомобілів VW Golf; *тестувальна* функція – можливість протестувати з консультантом на тест-драйві декілька моделей автомобілів; *рекреаційна* функція – сформований парк, водойми, окремо відведенні місця для куріння, зони для відпочинку, інтерактивні зони (демонструють дорожнє покриття доріг відповідно до історичного розвитку техніки) [3]. Культурно-просвітницький центр «Autostadt Volkswagen Wolfsburg» вражає високим рівнем інформативності і відкритості, сучасні унікальні будівлі, поєднані природним ландшафтом, формують єдиний образ комплексу, популяризують, рекламують та підвищують довіру клієнта до власної продукції. Інший варіант відкриття промислових територій для широкого кола громадськості представлений в м. Гемпшир (Великобританія) для підприємства по виробництву джину Bombay Sapphire у 2014 р. Нове підприємство розташоване в будівлях колишньої паперової фабрики Лаверсток-мілл, де з 1724 р. друкували банкноти для Британської імперії, а КПЦ знаходить у самому центрі виробництва серед будівель вікторіанської епохи (рис.1.б).

Слід зазначити, що завод розташований на березі р. Тест, і протягом 200 р. розгалужена мережа цегляних промислових будівель майже закрила вигляд на річку. Головна ідея архітектора Томаса Хезервика полягала у відкритті водного шляху річки, який покаже відвідувачу на основний маршрут прогулянки, та створенні центрального внутрішнього подвір'я, яке стане наочним прикладом процесу дистиляції алкоголю «для звичайної» людини. В центрі двору розміщені дві ботанічні оранжереї, в яких вирощуються десять екзотичних рослин необхідних для ароматизації напою. Каркас оранжереї виконаний з металевих опор, заповнених 793 скляними фрагментами. В оранжерею та основний цех вбудовані труби, по яким відбувається циркуляція гарячого повітря, що дозволяє підтримувати теплий мікроклімат для вирощування даних видів рослин [4].

Завод Bombay Sapphire розрахований на постійний приплив відвідувачів, які зможуть спостерігати за всіма стадіями виробництва: відвідати перегінний цех, побувати в скляних теплицях-оранжереях, дізнатись історію промислового підприємства, пройти дегустацію та навчитись професії «бармена». Бережливе ставлення до природи, відтворення ландшафту та індустріальний дизайн дозволив проекту отримати міжнародну премію BREEAM за досягнення екологічних інновацій в будівництві. Слід зазначити, в даному проекті був використаний принцип «інтеграції» (включення живої природи в процес

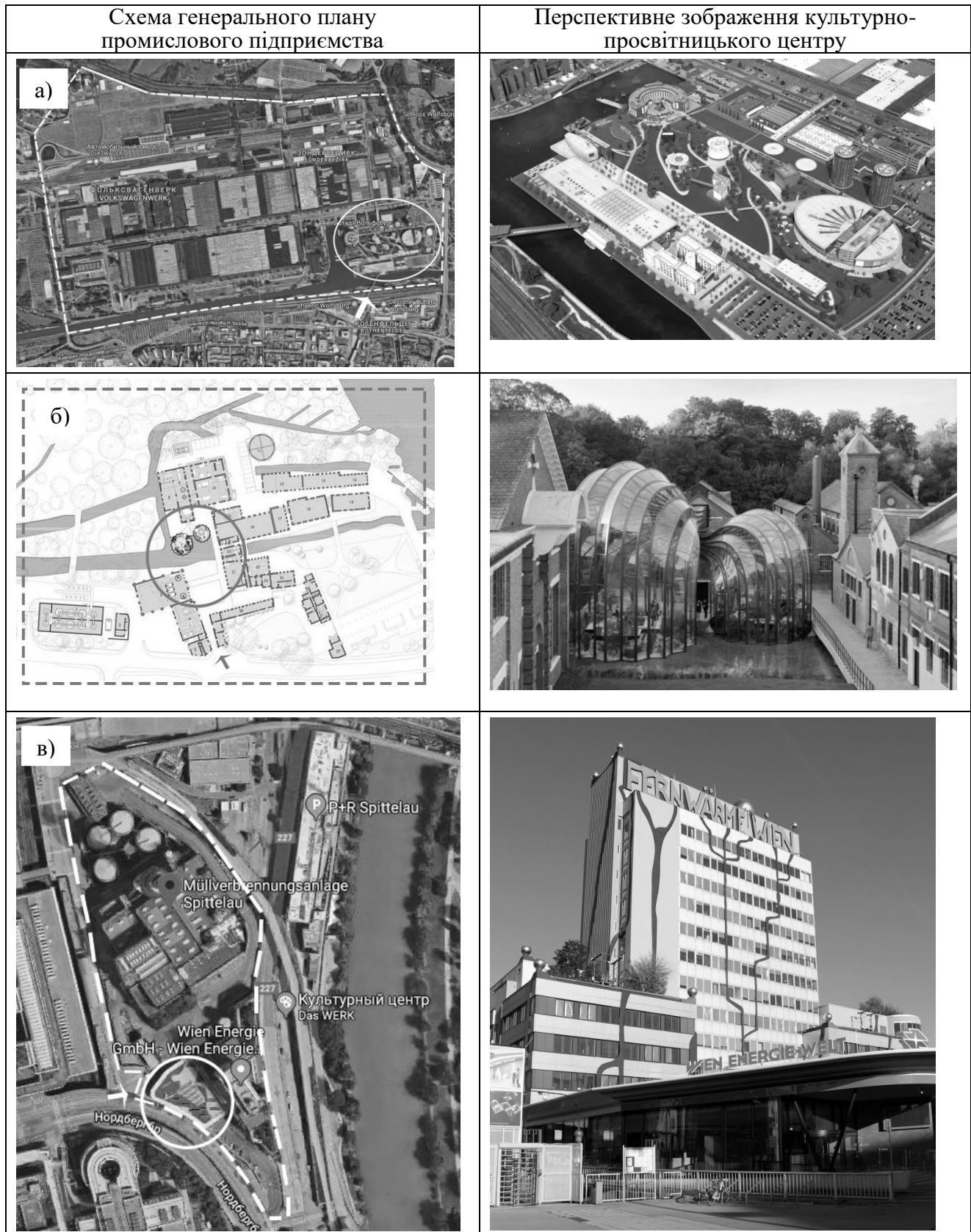

Рис.1. Культурно-просвітницький центр: а – завод по виробництву автомобілей концерну Volkswagen та Autostadt Volkswagen Wolfsburg, Німеччина; б – підприємство по виробництву джину Bombay Sapphire, Великобританія; в – сміттєспалювальне підприємство Spittelau та офіс компанії Fernwärme Wien, Австрія.

виробництва), «екологічності» (відновлення та розширення русла річки, благоустрій території, екологічний процес виробництва), принцип «відкритості» (спеціально розроблені зони для відпочинку відвідувачів дозволи включити людину в процес виробництва) [4].

Прикладом включення промислового підприємства з жорстким технологічним режимом у забудоване міське середовище – є комплекс сміттєспалювального підприємства Шпіттелау (нім. Müllverbrennungsanlage Spittelau). Це теплогенеруючий завод на березі Дунайського каналу у дев'ятому районі Відня у Австрії, що використовується для централізованого теплопостачання, вироблення електроенергії та системи охолодження для житлових та громадських будівель[5]. Дане підприємство запроєктоване за новітніми технологіями переробки відходів та очищення повітря, що суттєво зменшує вплив на навколишнє середовище. Сміттєспалювальне підприємство Spittelau та офіс компанії Fernwärme Wien, що розподіляє тепло, виконане в єдиному стилі за задумом архітектора Ф. Хундертвассера (рис.1.в.). Агресивне середовище промислового підприємства нівелюється використанням декоративних прийомів у вирішенні фасадів, новому баченню інженерного обладнання, «навмисному зруйнуванні масштабу будівлі»[2].

На території культурно-просвітницького центру, який займає площу близько 200 кв.м., відбуваються екскурсії, майстер-класи, семінари та художні виставки. Основна цільова аудиторія – це діти шкільного віку, які безкоштовно 5 днів на тиждень мають змогу отримати необхідну і важливу інформацію про вплив відходів на оточуюче середовище, їх систему сортування та переробки, а також в інтерактивному залі в ігровій формі дослідити особливості використання джерел альтернативної енергії.

Завдяки симбіозу мистецтва («декоративному зовнішньому» вигляду), новітніх технологій та екології (зменшення впливу на навколишнє середовище, активне озелення, турбота про птахів) завод Spittelau органічно був вписаний в міський простір та став візитною карточкою Відня. Слід зазначити, що по периметру будівлі знаходяться пішохідні та велосипедні алеї, в радіусі 10 м. – вихід із станції метро та 300 м – гуртожиток для студентів.

Як бачимо, новий підхід до організації та функціонування промислових підприємств з включенням культурно-просвітницького центру має позитивний ефект: гуманізація та покращення роботи персоналу; економічна доцільність шляхом переобладнання інженерної інфраструктури, раціонального та ефективного використання природних ресурсів; формування фірмового стилю – пошук конструктивних рішень для єдиного пластичного вирішення будівлі, неповторності та пізнавальності, комфортного масштабу для сприйняття людиною; формування екологічної культури в суспільстві та виховання

бережливого відношення до природи; підвищення грамотності молоді, підтримка науково-технічних і творчих проектів молоді; можливість діалогу та взаємодії з підприємствами з актуальних напрямів.

Висновки. На основі наведених прикладів можна виокремити три типи культурно-просвітницьких центрів – автономно розміщених (завод по виробництву автомобілей концерну Volkswagen та Autostadt Volkswagen Wolfsburg, Німеччина), включених в центр виробничих процесів (підприємство по виробництву джину Bombay Sapphire, Великобританія) і тих, які займають окремі приміщення на підприємстві (сміттєспалювальне підприємство Spittelau та офіс компанії Fernwärme Wien, Австрія).

З однієї сторони – культурно-просвітницький центр – це громадський простір, де людина може долучитись чи спостерігати організацію і виконання виробничих процесів певного промислового підприємства, прийняти участь у майстер-класах, лекціях, конференціях та організаціях виставок, присвячених вихованню екологічної культури свідомих громадян тощо. З іншої сторони – це можливість промислового підприємства популяризувати, рекламувати та підвищити довіру клієнтів до власної продукції.

Використана література:

1. Зайцев В. А. Промышленная экология. – М.: Бином. Лаборатория знаний, 2012. – С. 512.
2. Житкова Н.Ю. Підприємства з жорстким технологічним режимом. Минуле і сучасне. Форма та зміст. / Н. Ю. Житкова // Наук.-техн. збірник: Сучасні проблеми архітектури та містобудування / Відп. ред. М. М. Дьомін. – К., КНУБА, 2015. – Вип. 39. – с. 307-327
3. <https://www.autostadt.de/>
4. <https://www.archdaily.com/554750/bombay-sapphire-distillery-heatherwick-studio>
5. <https://www.wienenergie.at/eportal3/ep/channelView.do/channelId/-48159>

Аннотация

Костюк Е.А. Кандидат архитектуры, старший преподаватель кафедры ДАС Киевского национального университета строительства и архитектуры.

Культурно-просветительская деятельность промышленных предприятий.

В статье рассмотрена роль культурно-просветительской деятельности промышленных предприятий для Украины. Проанализирован опыт формирования культурно-просветительских центров в странах Европы. Выделено три типа культурно-просветительских центров – автономно

размещенных, включенных в центр производственных процессов и занимающих отдельные помещения на предприятии. Определены основные составляющие культурно-просветительского центра.

Ключевые слова: культурно-просветительский центр, архитектура, промышленные предприятия, экология, город, человек.

Annotation

Kostiuk O.O. Phd.arch., senior lecturer, Department of Design of architectural environment, KNUCA.

Cultural and educational activity of industrial enterprises.

The article considers the role of cultural and educational activities of industry for Ukraine. The experience of forming cultural and educational centers in European countries is analyzed.

For the last time the formation on the bases leading enterprises research centers became very important. There were singled out three types of cultural and educational centers in Europe - autonomously located (the factory for the production of cars Autostadt Volkswagen in Wolfsburg, Germany), included in the production processes center (company for the production of gin Bombay Sapphire, United Kingdom) and occupying separate premises in the industry (the Spittelau incineration plant and the office of Fernwärme Wien, Austria). The main components of the cultural and educational center in the article are determined.

A new approach to the organization and operation of industrial enterprises with the inclusion of a cultural and educational center has a positive effect: humanization and improvement of personnel performance; economic expediency by re-engineering the engineering infrastructure, rational and efficient use of natural resources; the formation of a corporate style - the search for constructive solutions for a single plastic solution of the building, uniqueness and cognition, a comfortable scale for the perception of man; formation of ecological culture in society and education of a lean attitude towards nature; raising youth literacy, supporting scientific, technical and creative projects of youth; possibility of dialogue and interaction with enterprises on topical directions.

On the one hand, the cultural and educational center is a public space where a person can join or observe the organization and execution of production processes of a certain industrial enterprise, take part in master classes, lectures, conferences and exhibitions organizations devoted to raising the ecological culture of conscious citizens, and so on. On the other hand, it is an opportunity for the industrial enterprise to popularize, advertise and enhance the customer's trust in their own products.

Keywords: cultural and educational center, architecture, industry, environment, city, people.